

مسئله آفرینش

بررسی دیدگاه‌های الهیاتی فیزیکدانان معاصر
و الهیات اسلامی

قاسم اخوان نبوی

www.ketab.ir

مسئله آفرینش

بررسی دیدگاه‌های الهیاتی فیزیکدانان معاصر و الهیات اسلامی

اسم ابرار نبوی

عضویت علمی پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

ناشر: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

چاپ اول: ۱۳۹۹

شماره ان: ۵۰ نسخه

قیمت: ۳۵۰۰ تومان

طراح جلد: ایمان نوری نجفی

چاپ و صحافی: سام

سرشناسه: اخوان نبوی، قاسم، ۳۴۶

عنوان و نام پدیدآور: مسئله آفرینش / قاسم اخوان نبوی.
مشخصات نشر: تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۹۹.

مشخصات ظاهری: ۲۲۸ص.

شابک: ۹-۴۶۶-۱۰۸-۶۰۰-۹۷۸

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا.

یادداشت: کتابنامه. یادداشت‌نامه.

موضوع: آفرینش.

موضوع: Creation.

موضوع: هستی‌شناسی (فلسفه اسلامی).

موضوع: Ontology (Islamic Philosophy).

شناسه افزوده: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.

رده‌بندی کنگره: BL۲۲۶

رده‌بندی دیویی: ۲۱۳

شماره کتابشناسی ملی: ۵۶۹۹۶۹۸

دفتر مرکزی: تهران، خیابان شهید بهشتی، تقاطع بزرگراه

شهید مدرس، پلاک ۵۶، تلفن: ۸۸۵۰۵۴۰۲ - ۸۸۵۰۳۳۳۱

فروشگاه کتاب اندیشه: تهران، خیابان انقلاب، روبروی

درب اصلی دانشگاه تهران، پلاک ۱۳۴۸، تلفن: ۶۶۱۷۵۶۷۰

www.poiict.ir

همه حقوق محفوظ است

فهرست

پیشگفتار.....	۹
مقدمه.....	۱۵
الف) ضرورت و اهداف تحقیق.....	۱۵
ب) سؤالات اصلی و فرعی تحقیق.....	۲۷
بیان مسئله اصلی تحقیق.....	۲۷
ج) فرضیه.....	۲۷
د) نوآوری و نقدهای تحقیق.....	۳۵
هـ) ساختار تحقیق.....	۳۵
فصل اول: کلیات.....	۳۷
گفتار اول: مبانی و پیش فرض ها.....	۴۴
مبحث اول: ماهیت علم.....	۴۴
۱. رئالیسم کلاسیک.....	۴۷
۲. ابزارانگاری.....	۴۸
مبحث دوم: ماهیت الهیات.....	۴۸
یکم: رویکرد شناختی.....	۴۹
دوم: روش تجربی - زبانی.....	۴۹
سوم: روش فرهنگی - زبانی.....	۴۹
۱- اقسام الهیات.....	۵۰
۱-۱. الهیات طبیعی.....	۵۰

۵۲.....	۱-۲. الهیات طبیعت.....
۵۳.....	۱-۳. الهیات بوم‌شناسی.....
۵۸.....	مبحث سوم: مناسبات بین علم و دین.....
۵۸.....	۱. تعارض.....
۵۹.....	۲. استقلال.....
۵۹.....	۳. گفت‌وگو.....
۶۰.....	۴. مکمل‌بودن.....
۶۰.....	۵. یکپارچگی.....
۶۰.....	مبحث چهارم: رویکردهای مسئله.....
۷۴.....	مبحث پنجم: هستی‌شناسی.....
۷۵.....	الف) اصل آن‌تروپیک.....
۷۷.....	ب) سیر تکامل: ضمیمه و تصادف.....
۷۸.....	پ) نظریه بی‌نامی و بی‌بدگی.....
۸۳.....	گفتار دوم: دیدگاه‌های مختلف درباره آفرینش.....
۸۹.....	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری.....
۹۳.....	فصل دوم: کیهان‌شناسی و آفرینش
۹۸.....	گفتار اول: دیدگاه فیزیکدانان درباره آفرینش.....
۹۸.....	الف) جهان مشابه و هم‌جنس (homogeneous).....
۹۹.....	ب) نظریه نسبیت.....
۱۰۲.....	ج) نظریه کوانتوم.....
۱۰۲.....	مبحث اول: مدل انفجار بزرگ.....
۱۰۴.....	مبحث دوم: حالت پایدار.....
۱۰۵.....	مبحث سوم: جهان تورمی.....
۱۰۵.....	مبحث چهارم: نظریه کوانتوم.....
۱۰۷.....	کیهان‌شناسی کوانتوم.....
۱۱۱.....	مبحث پنجم: مناسبات کیهان‌شناسی و الهیات.....
۱۱۳.....	گفتار دوم: پیامدها و لوازم دیدگاه فیزیکدانان.....
۱۱۴.....	مبحث اول: پیامدهای الهیاتی دیدگاه فیزیکدانان.....

الف) شگفت‌انگیزی جهان فیزیک	۱۱۴
ب) واقعیت یک وجود ساده نیست	۱۱۴
ج) عدم قطعیت به عنوان جهل بشر	۱۱۴
د) عدم قطعیت به عنوان محدودیت‌های تجربی یا مفهومی	۱۱۴
هـ) عدم قطعیت به عنوان عدم تعین در طبیعت	۱۱۵
۱. قانون و تصادف	۱۱۵
۲. رئالیسم نقادانه	۱۱۶
۳. عدم تعین	۱۱۶
۴. کامل بودن	۱۱۶
۵. درک من مشاهده‌گر	۱۱۷
۶. مرز گرا	۱۱۷
۷. عرفان شرف	۱۱۷
۸. خداوند به عنوان تعین منتهی به عدم تعین‌ها	۱۱۷
۱. چگونگی فعل خداوند در جهان	۱۱۸
الف) علیت سطح بالا - سطح پایین	۱۱۹
ب) دیدگاه کل - جزء یا ه سطحی	۱۲۰
ج) دیدگاه علیت سطح پایین - بالا	۱۲۰
د) بین علت اولی و علت ثانوی پدیدار و علت ذاتی و خود دارد	۱۲۱
۲. تفسیرهای مختلف ارتباط خداوند با جهان	۱۲۱
۳. زمان، زمان موهوم، نظریه خلا	۱۲۸
۴. دیدگاه فلاسفه و متکلمان درباره خلا، زمان و زمان رسوم	۱۳۶
دیدگاه فلاسفه مشائی و اشراقی	۱۴۱
دیدگاه حکمت متعالیه	۱۴۳
نتیجه‌گیری	۱۴۵
۵. نحوه فاعلیت خداوند	۱۴۷
نتیجه‌گیری	۱۵۱
مبحث دوم: دیدگاه منکران خدا	۱۵۱
جمع‌بندی و نتیجه‌گیری	۱۵۷

فصل سوم: دیدگاه متفکران مسلمان درباره آفرینش.....	۱۶۱
۱. دیدگاه متکلمان.....	۱۶۶
۲. دیدگاه حکمت مشاء.....	۱۶۹
۳. دیدگاه حکمت اشراق.....	۱۷۱
۴. حدوث دهری.....	۱۷۲
۵. دیدگاه عرفان.....	۱۷۹
۶. دیدگاه حکمت متعالیه.....	۱۸۰
۱-۶ حدوث اسمی.....	۱۸۲
۲-۶ حدوث فعلی.....	۱۸۴
۳-۶ حدوث "حق".....	۱۸۵
جمع‌بندی نتیجه‌گیری.....	۱۸۶
الف) نظریه متکلمان.....	۱۸۶
ب) نظریه قدمای فلاسفه اسلامی مانند بوعلی تا دوره صدرالمآلهین.....	۱۸۷
ج) نظریه خاص صدر "مآلهین و یروان" کتبش.....	۱۸۸
فصل چهارم: مرور و نتیجه‌گیری.....	۱۹۳
کتابنامه.....	۲۰۳
فهرست آیات.....	۲۱۵
نمایه اعلام.....	۲۱۷
نمایه موضوعی.....	۲۲۱

پیشگفتار

در پرتو پیروزی انقلاب اسلامی ایران، بار دیگر تعالیم متعالی و مرفعی اسلام، به عنوان معارف و معانی عبادت بخش در عرصه حیات انسان معاصر ظاهر گردید. تجدید حیات اسلام، از سویی بیداری و خودباوری ملت‌های مسلمان شد، از دیگر سو باعث مایان شدن سست‌پایگی مسلک‌ها و مکاتب بشرساخته و نظام‌های مبتنی بر آن‌ها در میان دیگر ملل گشت.

بایستگی بسط تحقیق و مطالعه متعالی و سجم، نظریه‌پردازی و نوآوری در زمینه مبانی معارف دینی و نظامات اجتماعی مبتنی بر آن، و ضرورت پرداخت عالمانه و روزآمد به «حوادث واقعه فکری»، به فواید و خیرات کنونی و درخور این رستخیز رهایی‌بخش، و نیز لزوم آسیب‌شناسی فرهنگ‌های، دفاع درست و دقیق از دین و زدودن پیرایه‌های موهوم و موهون از ساحت فقهی آن و صیانت از هویت فرهنگی و سلامت فکری اقشار تحصیل‌کرده و نخبه‌های کشور، تأسیس نهاد علمی پژوهشی ممحض و کارآمدی را فرض می‌نمود. «انقلاب فکری» ضرورت‌های پیش‌گفته، حسب الامر رهبر فرهیخته انقلاب اسلامی، آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) و با تلاش و تدبیر آیت‌الله علی‌اکبر رشاد، «پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی» به عنوان نهادی علمی فکری، دانشگاهی - حوزوی، در سال ۱۳۷۳ تأسیس شد.

پژوهشگاه دارای شخصیت حقوقی مستقل و در حکم نهاد عمومی و غیردولتی است که اکنون در قالب چهار پژوهشکده «حکمت و دین‌پژوهی»،

«نظام‌های اسلامی»، «فرهنگ و مطالعات اجتماعی»، «دانشنامه‌نگاری دینی» و چند مؤسسه وابسته، برای تحقق اهداف مذکور در اساسنامه مصوب خود، فعالیت می‌کند.

پژوهشکده حکمت و دین پژوهی، که مشتمل بر هفت گروه علمی با عنوان‌های «معرفت‌شناسی»، «مطالعات و تفسیر موضوعی»، «مطالعات و تفسیر ترتیبی»، «فلسفه»، «کلام»، «عرفان» و «منطق فهم دین» است، در جهت تحقق اهداف ذیل فعالیت می‌نماید:

۱. بازپژوهی و بازپیرایی حکمت و کلام و معارف اسلامی؛
۲. تبیین و ساماندهی مناسب مباحث زیرساختی اندیشه دینی؛
۳. ایجاد بست مناسب برای تعمق و پویایی و بالندگی اندیشه دینی؛
۴. پاسخ به شبهات القایی در قلمرو عقاید و کلام اسلامی؛
۵. نقد مکاتب و دیدگاه‌های معارض در حوزه زیرساخت‌های اندیشه دینی. گروه کلام که از جمله دروه‌های پژوهشکده «حکمت و دین‌پژوهی» است به منظور تحقق اهداف زیر در سال ۱۳۷۵ شکل گرفت:

۱. بازپژوهی کلام اسلامی و بررسی تحلیلی، آرای متکلمان برجسته شیعه؛
۲. تبیین و تنسیق عقاید اسلامی به زبان زمانه؛
۳. اهتمام به تعمیق و توسعه دین‌پژوهی، کلام اسلامی و سعی بر نظریه‌پردازی و نوآوری در حوزه فعالیت گروه با توجه به نیازهای جدید؛
۴. پاسخ‌گویی به شبهات القایی در قلمرو عقاید و کلام اسلامی و نقد دیدگاه‌های معارض؛

۵. مطالعه تطبیقی در عقاید اسلامی و در نسبت دین با دانش‌های دیگر. پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی توانسته است با بهره‌مندی از توانمندی علمی اعضای هیئت علمی، محققان و همکاری دیگر نهادهای علمی، مباحث فلسفه دین را توسعه و تعمیق دهد. در همین راستا این نهاد موفق گردید در سال ۱۳۹۱ مجوز رسمی قطب فلسفه دین را از سوی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری برای توسعه، تعمیق، ساماندهی و مدیریت این حوزه اخذ کند.